

Ljudski tednik.

Neodvisno glasilo slovenskega ljudstva.

Izhaja vsak četrtek.

Cena za Jugoslavijo: 20 Din za celo leto.

Za inozemstvo 50 Din za celo leto.

Posamezne številke stanejo po 1 Dinar.

Uredništvo in upravnništvo:

Ljubljana, Sedna ulica šte. 5.

Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.

Rekopisi se ne vračajo.

K parlamentarnemu položaju.

Redno zasedanje narodne skupščine se razvija brez kakih posebnih težkoč. Poizkusi posameznih opozicijskih strank, zanesti več življenja v notranjo politiko, so se ponesrečili, ker so razlike med njimi tako velike, da jih tudi nasprotstvo proti vladni večini ne more premostiti za doseg skupnega in enotnega nastopa.

S kolikim hrupom se je po časopisu napovedovalo osnivanje enotnega opozicijskega bloka in s kolikim hrupom se je napovedoval enoten nastop opozicijskih strank pri volitvah skupščinskega predsedstva. Ves ta hrup se je pokazal samo kot navadno časnikarsko kričanje po senzacijah, zakaj opozicijske stranke so pri volitvah skupščinskega predsedstva dovolj jasno pokazale, da jih pač družijo mržnja proti sedanjim vladni večini, da pa si tudi medsebojno ne zaupajo.

Sestavili so skupno listo opozicijskih strank, toda v zadnjem trenutku so zemljoradniki odrekli sodelovanje in postavili samostojne kandidate, ostale opozicijske stranke pa so bile tako maloštevilno zastopane pri volitvah, da je zbudilo splošno začudenje. Za enotno kandidatno listo je od 52 demokratov glasovalo samo 42, od 22 članov SLS samo 5 in od 18 muslimanov samo 7. Zdi se, kakor bi hotela opozicija s tem nastopom pokazati, da še davno ni zrela za resen boj proti vladi.

Mi vemo tudi, da bi bila opozicija sama v največji zadregi, ako bi se ji posrečilo dobiti v narodni skupščini večino in vreči tudi končno vlado, ker bi nastalo zanje kočljivo vprašanje, kako in na kakšni podlagi

osnovati novo vlado iz načelno tako različnih elementov, kakor so sedanje opozicijske stranke. Cilj, ki si ga postavljajo sedanje opozicijske stranke, vreči vlado, je podrejenega pomena, ker je končno vseeno, kdo je na vladi, ni pa vseeno, kako udeležujem svoja politična načela. Zato tudi ni došlo do enotnega opozicijskega bloka in ako se bo sploh kdaj ustvaril pod enakimi pogoji, ne bo dolgotrajen.

Zdi se, da vladajo tudi v opozicijskih strankah samih precej neurejene razmere. Povsod se pojavlja neka negotovost in neodločnost, ki se kaže zlasti pri SLS in muslimanih. Zlasti pri SLS je opaziti, da še vedno omahuje med skrajno opozicijo in skrivnim podpiranjem vlade, za kar nam nudi dokaz zlasti odsotnost poslancev Jugoslovanskega kluba pri volitvah predsedništva narodne skupščine. V takih razmerah je seveda vladi in njeni večini mogoče, da vodita svoje posle mirno naprej in vsa znamenja kažejo, da je poslovanje parlamenta zagotovljeno za dalje časa.

Jasno je seveda, da nosi zato sedanja vlada tudi večjo odgovornost, tembolj, ker se razne pomanjkljivosti našega javnega življenja sicer ne morejo preko noči, vendar pa morajo enkrat odpraviti. Ne more se sicer zanikavati dejstvo, da se razne pomanjke našega javnega življenja konsolidirajo, vendar pa vidimo vsepovsod, koliko raznih vprašanj življenjskega pomena je še rešiti, da bo naš državni in upravni aparat tako funkcionalen, kakor bi bilo koristno za uspešen razvoj vseh slojev države.

Žal, da se v današnjih razmerah vsako vprašanje presoja s strankarskega stališča in da najde njegova rešitev v vsakem slučaju kritika in

opozicijo, pri večini pa seveda zagovornika. Tako kompromitirajo strankarski politiki dostikrat tudi najbolj pametno in pošteno zamišljeno stvar, in ravno vsled tega postaja naša javnost že apatična napram vsem notranjepolitičnim dogodkom. Naša javnost več ne ve, komu naj še kaj verjame. Slepo zaupajoč v volilna gesla, se čuti danes prevarano, ker vidi povsod samo nova bremena, ki jih upravičeno prisoja nesposobnosti svojih predstavnikov. Naša javnost ne bo nikdar mogla razumeti, da ne bi mogli slovenski zastopniki v parlamentu ničesar doseči zanj bodisi na političnem ali gospodarskem polju. Naša javnost dobro vidi, da so n. pr. poslanci SLS s svojimi nastopi v Belgradu proti vsaki najmanjši brezpomembni stvari, ki ni izšla iz njihovih vrst, odbili od sebe vse simpatije drugih strank in da se zato tudi njihovi predlogi ne upoštevajo in ne smatrajo za resne.

Človek, ki hoče kaj doseči, mora imeti tudi kaj ugleda. Tega pa naši poslanci nimajo, ker so ga zapravili s svojo neprestano dvoličnostjo, v nekaterih slučajih pa s tako nepotrebnostjo zaletavostjo, da so odbili od sebe ene in druge.

To velja zlasti za poslance Jugoslovanskega kluba.

Na drugi strani pa vidimo, da so opozicijske stranke same precej neplodovite. Njihovo delo obstoja večinoma v negaciji vladnega dela in predlogov večine, nikjer pa ne vidimo kakih samostojnih predlogov opozicije, ki bi odgovarjali programu, na katerem so posamezne stranke kandidirale. Ali ni značilno, da ni Jugoslovanski klub podvzel doslej n. pr. niti ene akcije za revizijo ustave ako izvajamo ponesrečeni Markov protokol? Človek se začuden

vprašuje, zakaj toliko vpijejo, pa nič ne store zanjo? Kaj pravzaprav hočejo?

Za nas so glavna stvar vprašanja naše gospodarske politike. Pomankljivosti v naši gospodarski politiki so glavni vzrok nezadovoljnosti v javnosti. Ako jih hoče sedanja vlada odpraviti s svojo večino, bo imela dela dovolj. Radikalna homogena vlada ima, kakor rečeno, precej sigurna tla v parlamentu, zato sloni na njenih ramah tudi vse delo in odgovornost. Čim hitreje in čimbolj vsestransko bo znala izboljšati upravo, tem boljše tudi za državo in zanjo.

Dolžnost opozicije pa bi bila, da s stvarno in nestrankarsko kritiko omogoči plodovito poslovanje narodne skupščine, ki ima ravno sedaj rešiti redni državni proračun in važne finančne zakone. Ni naloga opozicije, razbijati vlado, ampak dolžnost njena je, da vrši v narodni skupščini kontrolo in da omogoči s stvarnim delom tudi politične uspehe v prid vseh.

Če se bo to zgodilo, bodo izginile pritožbe o brezplodnosti našega parlamenta. V tem slučaju bo tudi manj strankarske korupcije, ki se navadno pojavlja samo tam, kjer skuša nasprotnik za vsako ceno potlačiti svojega bližnjega ob tla. Javnost potrebuje mnogo resnega in stvarnega dela in kadar ga bo opazila v naši narodni skupščini, bo dobila tudi več zaupanja v svoje predstavnike, ki ga je danes vsled njihove nesposobnosti, omejenosti in pristranosti popolnoma izgubila.

Da se to zgodi, bi bil že skrajni čas!

Protesti proti italijanskemu nasilju.

Preganjanje slovenskega in hrvaškega življa v Primorju, zapiranje slovenskih in hrvaških šol, odprava slovenskega učnega jezika iz ljudskih šol, zatiranje slovenskega časopisja itd., je zbudilo ogorčen protest po vsej Sloveniji. V vseh večjih krajih so se vršili te dni protestni shodi proti italijanskim nasilstvom, ki so pokazali, da naš narod ne bo nikdar pozabil zatiranih bratov v Italiji.

V Ljubljani se je vršila manifestacija za primorske Slovence pretekli ponedeljek zvečer v veliki dvorani hotela »Union«. Na shodu so govorili zastopniki vseh strank, največ pozornosti pa je zbudil govor ameriškega politika g. Merimethra, ki je v angleškem jeziku naglašal, da tudi Italija ne bo mo-

gla doseči tega, česar Nemci niso zamogli in pri čemer so opešali Avstrijci. Vsa zgodovina nam pravi, da duha ponosnega naroda nikdar ni mogoče obvladati. Tirani so uspevali za kratko dobo, končno uspe svobodoželjno ljudstvo in bo tudi uspelo. Končno je želel v imenu svoje domovine vso srečo in uspeh v boju za neodvisnost in svobodo.

Na zborovanju so bile soglasno sprejete nastopne resolucije:

Ljubljana kot nacionalno in kulturno središče vsega Slovenstva:

1. Dviga plameneč protest proti neobsploščemu zatiranju primorskih Slovanov od strani Italije in nezaslišanemu teptanju njih najelementarnejših človečanskih, narodnih in državljskih pravic;

2. opozarja ves kulturni svet brez razlike narodnosti na nekulturne metode raznarodovanja slovenskega življa v Italiji in Avstriji, in na uprav barbarsko zlorabo politične moči nad narodnimi manjšinami, ki so vsled mirovnih pogodb, na kojih same niso sodelovale, prišle pod nemilo tujerodno oblast;

3. apelira na ligo narodov, da vprašanju narodnih manjšin v Italiji in na Koroškem posveča svojo posebno pozornost, pri čemur se liga narodov opozarja zlasti na odpravo slovenskih učiteljev in duhovnikov in njih izgon, na ukaz kraljevih italijanskih oblasti, da morajo slovenski časopisi prinašati tudi italijanski prevod svojih publikacij;

4. opozarja ligo narodov, velesile in ves kulturni svet, da se je vsem državam, ki so iz razvalin avstro-ogrske monarhije nastale, ali pa dežele od nje sprejele, v mirovnih pogodbah posebno varstvo narodnih manjšin naložilo, in da se od Italije take izrecne obveze samo radi tega ni zahtevalo, ker je Italija izjavljala, da je to spričo njene 2.000 letne kulture, zanjo samo posebi umevno; s svojim sedanjim postopanjem pa je Italija nelojalno izigrala zaupanje velesil, Avstrija pa se v mirovni pogodbi prevzetim obveznostim radi varstva manjšin naravnost roga in posmehuje;

5. apelira na velesile, in ves ostali kulturni svet, da s svojo avtoriteto in svojim moralnim pritiskom na Italijo in Avstrijo slovenske manjšine v Primorju in na Koroškem rešijo grozeče nasilne nacionalne smrti;

6. pozivlja končno vlado kraljevine SHS, da z energičnimi koraki diplomatičnega in če treba tudi

drugega, zlasti gospodarskega značaja telesnemu, duševnemu in materijalnemu ubijanju slovenskega življa v sosednih državah napravi konec.

Najslovesnejše ugovarjamo in protestiramo, da bi se v vprašanju Reke dovolile Italiji katerekoli nove koncesije preko Rapalske in St. Margaritske pogodbe, ki ste naše nacionalne, politične in gospodarske interese že itak smrtonosno pogazili. Pozivljamo vlado kraljevine SHS, da od teh pogodb v še večjo škodo države ali pa reških Slovanov ne odneha niti za las. Naj bo uverjena, da v tem brezpogojno odklanjajočem smislu stoji ves narod strnjen in solidaren kakor en mož za njo. Vlada naj zaupa v pravico in moč naroda. Dosti je žrtev.

Politični pregled.

Dne 25. novembra je pričel finančni odbor narodne skupščine razpravljati o izpremembah trošarskega zakona v čl. 1., ki govori o dovolitvi odgoditve plačila trošarine industrijskim podjetjem. Dr. Spaho je zahteval, naj se dovoli ta ugodnost tudi manjšim proizvajalcem žganja. Dr. Šečerov se je izrekel proti olajšavam pri plačevanju trošarine za sladkorne tovarne, ki delajo z velikim dobičkom. Olajšava je po njegovem mnenju upravičena samo za pivovarne v prečanskih krajih. Finančni minister dr. Stojadinović je obljubil, da uvede enak način plačevanja trošarine na pivo v celi državi. Voja Lazić je predlagal, naj se ugodnost odgoditve plačila do 6 mesecev dovoli samo prečanskim pivovarnam. Finančni minister je odklonil vse predloge opozicije. Pri čl. 2. je dr. Krizman predlagal, da se trošarina za žganje uvede za vso državo ali pa tudi v prečanskih krajih ukine in ravnatko specijelna 15 odst. trošarina za likerje in rum. Plačevanje trošarine se naj ukine tudi za ono žganje, ki se kuha iz vina in tropin. Trošarina na sladkor in petrolej naj se zniža za polovico. Minister za kmetijstvo in vode je nastopil za svobodno trgovino z melaso. Finančni minister je obljubil, da se trošarinske pristojbine izenačijo istočasno, ko se uvede enaka davčna zakonodaja. Finančni odbor je odklonil vse predloge opozicije razen predloga dr. Krizmana glede oprostitve plačevanja trošarine na žganje, ki je kuhano iz vina in tropin. Zakon je bil sprejet z 18 proti 12 glasovom. Večina je tudi odbila

predlog muslimana dr. Spahe, da stopi zakon v veljavo dne 1. aprila prihodnjega leta in sklenila, da se zakon uveljavi šest dni po objavi v »Službenih Novinah«.

Dne 26. novembra se je zopet sestala narodna skupščina. Ob tej priliki se je prečitelo povabilo iz Varšave, da naj poseti naša skupščina poljski parlament. Skupščina je pooblastila predsednika, naj sporazumno s klubovimi načelniki organizira in pripravi potovanje na Poljsko. Po prečitaniu poročila finančnega odbora o zakonskem načrtu glede izprememb v trošarinskem zakonu je skupščina izvolila v odbor za razporeditev občin sporazumno 11 radikalov, 4 demokrate, 3 člane Jugoslovanskega kluba, 2 muslimana in 1 zemljoradnika. Med radikali je tudi 1 džemijetovec.

Na sobotni seji je po odobrenju zapisnika prejšnje seje govoril posl. dr. Hohnjec, ki je naglašal, da je usoda naših bratov v Primorju pod italijanskim nacijonalizmom, ki se izvaja s fašistovskimi organizacijami, žalostna in strašna. Italijanski fašizem je vrgel iz šol naš jezik. Omenil je koncesije, ki smo jih napravili Italijanom na šolskem polju in protestiral proti italijanskemu barbarstvu. Dr. Hohnjec je omenil nadalje naredbe furlanskega in trižaškega prefekta glede naših listov v Italiji, ki morajo objavljati vse vesti in članke tudi v italijanskem prevodu. Prosil je predsednika zbornice, naj upliva na zunanje ministra dr. Ninčiča, da odgovori čimprej na vloženo intervencijo glede postopanja z našimi rojaki v Primorju.

Zbornica je nato razpravljala o poročilu glede zakonskega predloga o trošarinah. Finančni minister dr. Stojadinović je podal kratek ekspoz, v katerem naglašal, da se trošarina ne more izenačiti v vsej državi, dokler se ne izenačijo vsi davčni sistemi pri nas. Davek na žganje je upravičen, ker so žgane pijače neke vrste luksuz. Posl. Žebot je podal oddvojeno mišljenje Jugoslovanskega kluba z ozirom na določbo glede odgoditve plačevanja trošarine, v katerem naglašal, da se s tem odpirajo vrata protekciji in intervencijam. Zato je zahteval, da se ukine vsaka taksa na žganje v vsej državi. Demokrat dr. Krizman se je upiral uvedbi neenakosti pri plačevanju trošarine in zahteval, da se ukine trošarina na žganje. Musliman dr. Behmen je v svojem govoru žigosal neenakosti davkov in kritiziral zakonski predlog, s katerim se ne izenači trošarina.

Na ponedeljkovi seji narodne skupščine je sporočil predsednik Ljuba Jovanović, da je umrl bivši poslanec in večkratni član vlade g. Stojan Protić ter je navajal njegove zasluge pri osnovanju ustavne parlamentarne vladavine v naši domovini.

Nadaljevala se je nato razprava o trošarinski noveli. Nemški poslanec dr. Kraft je izjavil, da bo glasoval za zakon. Poročevalec manjšine dr. Šećerov je povdarjal, da uvaža finančni minister nove doklade, veliki sladkorni industriji pa daje odgoditev trošarinskih plačil, da se bo poleg visokega dobička v prodajni ceni okoristila tudi še z obrestmi preko letnih 10 milijonov. S tem bodo zaslužile tovarne sladkorja na vsakem kilogramu 8 Din. Zakon je bil nato z 111 glasovi proti 52 v načelu sprejet. V specialni debati, ki je nato sledila, sta govorila dr. Mehmed Spaho in Večeslav Wilder, ki je naglašil, da je odgovorna vlada dolžna braniti vidovdansko ustavo, na katero je prisegla. S predloženim zakonskim projektom pa se gazi vidovdanska ustava, ki določa princip enakosti dajatev za vse državljane. Velika trošarina na žganje pa se bo plačevala samo v prečanskih krajih. Na popoldanski seji je zbudila pozornost izjava zemljoradnika Miliča, ki je odobral vladni načrt. Trošarinska novela je bila v podrobnostih in v zaključnem glasovanju sprejeta s 103 proti 47 glasovom. Za so glasovali zemljoradniki, džemijet, Nemci in radikali, proti pa demokrati in Jugoslovanski klub. Po glasovanju je predsednik izjavil, da se seje narodne skupščine odložijo dotlej, dokler zakonodajni odbor ne prijavi kakega predloga najdalje do 20. novembra 1923. V torek popoldne je pričel razpravljati finančni odbor o državnem proračunu za l. 1923/24.

* * *

Reško vprašanje. V soboto je posetil italijanski opravnik poslov Summante zunanje ministra dr. Ninčiča in njegovega pomočnika Panto Gavrilovića, s katerima se je razgovarjal o poslednjih predlogih predsednika italijanske vlade Mussolinija glede rešitve reškega vprašanja. Minister dr. Ninčič je izjavil, da ne more naša vlada sprejeti takih predlogov, ki jih prejme indirektno ali ustmeno. Kakor vse kaže, se vlada ne namerava spustiti v pregovore, ki ne bi imeli za podlago rapalske pogodbe in s. margheritških konvencij. Zaradi tega se more smatrati, da naša vlada ne bo sprejela Mussolinijevih predlogov,

po katerih bi Reka pripadla Italiji, Baroš z Delto pa nam.

Nemčija. Seja nemškega državnega zbora, ki bi se imela vršiti 24. oktobra in na kateri bi se imel rešiti spor med Bavarsko in Berlinom, je bila odgodena na nedoločen čas. Ministrski predsedniki posameznih nemških držav so imeli konferenco z državnim kancelijem, na kateri je bila soglasno sprejeta resolucija, da so vse nemške države solidarne z Berlinom napram Bavarski. Bavarski generalni komisar Kahr je izjavil voditeljem strank, da odklanja vsaka pogajanja s sedanjo državno vlado. Bavarski vrhovni komandant general Lossow je poslal vsem komandantom Reichswehra brezžično brzojavko, v kateri jih pozivlja, naj odrečejo pokorščino marksistični vladi v Berlinu, vendar pa so vsi komandanti razen bavarskih, odgovorili, da ostanejo zvesti državi. Konflikt med Bavarsko in Berlinom se je zaradi tega poostiril. Na drugi strani se je tudi poostiril spor med državno in saško vlado. Državna vlada je poslala saškemu ministrskemu predsedniku Zeignerju ultimatum, v katerem zahteva odstop sedanje saške vlade. Državna vlada utemeljuje ta svoj korak, da komunistični člani vlade ščuvajo na odpor proti državi. Državna vlada ne priznava več saške vlade. Splošni položaj v Nemčiji se neprestano slabša. Draginja neprestano narašča. Cene živil postajajo neznosne, denarja pa vedno bolj primanjkuje, dasi ga tiskajo noč in dan. Pred tiskarnami bankovcev stoje ljudje v dolgih vrstah z velikimi zaboji. V Berlinu je popolno pomanjkanje kruha in moke. Malo je družin, ki imajo kilogram moke na razpolago. Prebivalstva se polašča groza pred zimo in lakoto. Na deželi je sedanji vladni režim izgubil popolno avtoriteto. Kmetje izvajajo pasivno resistenco in ne dovažajo v mesta nobenih poljskih pridelkov. Vse zaloge so poskrili. Na trgu ni ne moke, ne kruha, ne zelenjave, ne masti. Če se bodo razmere tako dalje razvijale, je nevarnost, da nastopi v Nemčiji strahovita lakota. Težkemu gospodarskemu in socialnemu položaju se pridružuje notranja politična kriza. Glasovi o reviziji ustave so vedno močnejši. Federalisti in separatisti se povsod organizirajo.

Porenjska republika. Nova separatistična vlada v Porenju je sestavljena. Predsednik je Mathes, z naslovom polnomočnega komisarja, zunanji in trgovinski minister pa Metzen. Porenska zavezniška komisija je novo vlado priznala. Porenska repub-

lika je uvedla latinsko valuto. Izdelala bo novčanice v skupni vsoti milijarde renskih frankov, ki bodo pokriti z državnimi boni, hipotekami na zemljišča in renskim železnicami, ki bi jih prevzel konzorcij, sestavljen iz raznih držav. Separatisti so v številnih mestih v Porenju še vedno v premoči in so zavzeli vse javne zgradbe. Kakor doznajajo listi, je protestirala državna vlada pri vladah zavezniških sil zaradi dogodkov v Aachenu, Bonnu in v Palaciji. Vlada se pri tem opira na pravno stanje, ki ga je s pogodbo ustvaril porenski dogovor.

Vojaška revolucija na Grškem. Na Grškem je po nekaterih mestih izbruhnila vojaška revolucija, ki pa je medtem že zatrta. Vodja vojaške revolucije je bil general Metaksas, ki je že aretiran. Vlada je prepovedala protivenizelističnim listom izhajanje. General Plastiras je izdal proglas narodu, v katerem ga pozivlje, da ostane zvest vladi. Mnogo upornikov je pobegnilo na jugoslovansko ozemlje. Pričakovati je, da se bodo po vzpostavitvi mira in reda mogle volitve v grški parlament izvršiti nemoteno.

† Stojan Protić.

V nedeljo ob 3. popoldne je umrl v Belgradu g. Stojan Protić, zaslužen srbski politik. S Stojanom Protićem je izgubila ne samo predvojna Srbija, temveč tudi nova jugoslovanska država SHS eno svojih najznačilnejših osebnosti. Poleg Nikole Pašića je igral Stojan Protić največjo vlogo v politiki Srbije, kakor tudi v notranji politiki Jugoslavije. Rojen je bil 16. februarja l. 1857 kot sin ubogih staršev. Oče mu je bil priprost obrtnik. Ljudsko šolo in gimnazijo je dovršil v Kruševcu, potem pa je študiral na visoki šoli v Belgradu. Že kot mlad dijak je stopil v radikalno stranko ter se odlikoval v njej s svojo delavnostjo. L. 1880 je napisal knjigo o Macedoniji, s katero je zbudil mnogo pozornosti. L. 1882 je prevzel Stojan Protić vodstvo uredništva »Samouprave« ter bil radi nekaterih člankov v tem listu obsojen na dve leti ječe, ki jih je presegel v Požarevcu. L. 1878 je bil prvič izvoljen za poslanca in l. 1888 je bil izvoljen v veliko ustavotvorno skupščino, kjer se je odlikoval kot poročevalec za ustavo. Pozneje je bil Stojan Protić izvoljen v parlament l. 1897, 1901, 1903, 1905, 1906 in 1908. Šele pri zadnjih volitvah letošnjo spomlad je Stojan

Protić propadel s svojo kandidaturom, potem ko se je odrekel Pašićevi struji. Do tega časa je bil Stojan Protić vedno izvoljen v kruševskem okraju, ki ga je zastopal v parlamentu 30 let.

Stojan Protić je bil zelo delaven tudi na novinarskem polju in je bil nazadnje tudi predsednik Jugoslovanskega novinarskega združenja, katero mesto pa je letos zaradi bolezni odložil. L. 1889 je urejeval »Srpski Odjek« in l. 1899 list »Delo«. V tem listu so zbujaali pozornost zlasti njegovi članki pod psevdonimom »Janus«. Ko se je na Ivanji dan l. 1889 ponesrečil atentat na kralja Milana, je bil Stojan Protić ponovno obsojen in sicer na 20 let ječe. V ječi pa je sedel samo eno leto, ker se je kmalu nato izpremenil režim, kar mu je odprlo vrata ječe. Postal je nato urednik liberalno-radikalnega »Dnevnika«. V ječi pa je porabil ves svoj čas za učenje tujih jezikov.

Prvič je postal Stojan Protić minister v revolucijskem letu 1903. Vstopil je kot notranji minister v vlado Gige Avakumovića. Od tega časa je bil Protić član skoro vsake vlade. Dne 11. februarja 1909 je postal finančni minister ter je l. 1911 izročil to svoje mesto znamenemu srb. finančniku dr. Lazi Paču. Zasluga Protića in dr. Laze Paču je bila, da je Srbija došla do urejenih financ in da je stopila v balkansko vojno preskrbljena z gmotnimi sredstvi. Veliko senzacijo je zbudilo svojčas odkritje Stojana Protića o tajni vojaški konvenciji med Srbijo in Avstro-Ogrsko. Pozneje se je pokazalo, da je ravno to odkritje rešilo Srbijo, ker je Avstrija hotela zasesti gotovo obmejne pokrajine. Kar se tiče publicistične delavnosti Stojana Protića, je treba omeniti njegovo knjigo »Srbi in Hrvati, ki jo je izdal l. 1912 in v kateri govori o razmerju med obema bratskima narodoma. Med drugo balkansko vojno je izdal pod psevdonimom »Balcanicus« knjigo o bolgarskem narodu. Ko je l. 1914 izročila Srbiji Avstro-Ogrska znani ultimatus, je bil Stojan Protić eden tistih mož, ki so sestavili odgovor na ta ultimatus. Stojan Protić je tudi ustvaritelj krfske deklaracije ter je bil tudi član Jugoslovanskega odbora. Na Krfu je bil po smrti dr. Laze Paču zopet finančni minister. Po osvobođenju l. 1919 se je umaknil iz političnega življenja in kmalu nato l. 1920 pa je postal ministrski predsednik. Pozneje je bil v Vesnićevem kabinetu notranji minister.

Poleti l. 1922 je bil na časnikarskem kongresu v Subotici izvoljen za predsednika Jugoslovanskega novinarskega združenja, vendar pa je moral to častno mesto odložiti že l. 1923, kakor že omenjeno zaradi bolezni, kateri je končno tudi podlegel. Ko je pri zadnjih volitvah propadel, se je umaknil iz političnega življenja, ki se ga je udeleževal samo še od daleč. Pred letom je izdajal svoj dnevnik »Radikal«, v katerem je nastopal proti Pašićevi politiki ter se odločno zavzemal za sporazum med Hrvati in Srbi. V zadnjem času se je pečal samo s svojim velikim delom, sestavo politične zgodovine od ivanjanskega atentata na kralja Milana do današnjega dne.

Najsi se presoja politično delovanje pokojnega Stojana Protića kakorkoli, nihče mu ne more odrekati velikih zaslug za našo državo v prejšnjih desetletjih in po prevratu l. 1918.

O poslednjih trenutkih Stojana Protića poročajo:

Stojan Protić je pred tednom 22. t. m. obolel na španski bolezni, ki se je komplicirala, ker je že dalje časa bolehal na astmi. Zadnje dneve se je Protićevo stanje nekoliko izboljšalo, tekom sobote pa zopet izdatno poslabšalo. Bolnik ni hotel niti jesti, niti piti, niti jemati zdravil. Tekom sobotnega večera pa se je položaj zopet izboljšal. Okoli 19. zvečer je Protića obiskal kralj Aleksander, ki se je z njim zelo iskreno izgovarjal. Med drugim je vprašal kralja: »Kako je, Veličanstvo, Vašemu malemu? Kako je Nj. Vel. kraljici?« Kralj mu je odgovoril, da mu je vrlo žal, ker ni bilo Protića pri slovesnem krstu njegovega prvorojenca. Tekom nadaljnjega razgovora je kralj Protiću pripomnil: »Zakaj ne ubogate zdravnikov? Zdravniki se zelo jeze na Vas!« Protić je kralju šaljivo odgovoril: »Mnogi se jeze na me, pa se ne čudim!«

Noč od sobote na nedeljo je bolnik mirno in dobro zaspal. Tudi tekom dopoldneva v nedeljo je bilo njegovo stanje popolnoma normalno. Dopoldne se je Protić razgovarjal z nekaterimi prijatelji, in zdravnik dr. Kopša je bil mnenja, da je bolnik izven vsake krize. Ob 15. popoldne je bolnik zavžil bouillon. Deset minut nato je postalo bolniku zelo slabo. Dr. Kopša je konstatiral, da srce utripa 120krat na minuto, dočim je še prej popolnoma normalno utripalo. Ob 15.40 je Protić preminul. Zadnje besede zdravniku so bile: »Pu-

stite me, da se več ne mučim.« Ob smrtni postelji Protičevi sta bila sin dr. Milan Protič in hčerka Milica.

Pogreb Stojana Protiča se je vršil v torek ob 9. dopoldne po sklepu vlade na državne stroške. Pokojnikovo truplo so nesli iz hiše narodni poslanci, v cerkev člani vlade, iz cerkve člani državnega sveta, z voza do groba radikalna omladina. V cerkvi je govoril predsednik skupščine Ljuba Jovanović, pred cerkvijo pa minister prosvete Miša Trifunović in vseučiliški profesor dr. Dragoljub Arangjelović, na Terazijah član radikalnega kluba, na grobu pa profesor dr. Ilić in pa član radikalne omladine.

Bodi ohranjen velikemu pokojniku časten spomin!

— Čevlje kupujte od domačih tovarov tvevke Peter Kozina z znamko Peko, ker so isti vrznan najboljše in najcenejše. Glavna zaloga na debelo in drobno Ljubljana Brešt. 20, ter Aleksandrova cesta št. 1.

POLITIČNE VESTI.

+ Izvrševanje dvojezičnosti slovenskih listov v Italiji odgojeno. V soboto dopoldne je posetil ministra za zunanje posle dr. Momčila Ninčiča italijanski pravnik Summonte in ga je obvestil o tem, da je predsednik italijanskega ministrskega sveta Mussolini izdal odlok, s katerim se razveljavljata naredbi prefektov v Vidnu in Trstu glede omejitve, ki se nanašajo na jugoslovanski narodni jezik v šolah in na to, da imajo slovenski in hrvaški listi v Furlaniji in na Tržaškem prinašati vse članke in novice paralelno tudi v italijanskem prevodu. — Tržaška »Edinost« od 27. novembra je izšla zopet samo v slovenskem jeziku. Na uvodnem mestu je prinesla odlok tržaškega prefekta, s katerim se odlaga izvrševanje odloka glede obveznosti dvojezičnega izhajanja slovenskih listov. »Edinost« pristavlja: »Čudimo se le še vedno, zakaj gospod prefekt samo začasno odlaga izvrševanje krivičnega in nezaslišanega odloka z dne 22. oktob-

ra. Ali hočejo italijanske upravne oblasti posnemati nekdanje postopanje avstrijskih oblastev, ki so se v svojem slepem vsenemškem šovinizmu marsikedar zaletela, a potem, ko so njihove odredbe naletele na splošen odpor, zopet skušala z raznimi zakulisnimi potezami doseči, da je bil ugled Dunaja navidezno varovan, narodi pa pomirjeni, da je bil volk sit in koza cela? Če je zmagal zdrav človeški razum, če se je spoznala naredba z dne 22. oktobra kot to, kar je, krivična, nezaslišana, tedaj bi bilo logično, da ima g. prefekt tudi korajžo preklicati jo definitivno, v celoti, ko je bilo, odkrito povedano, treba prej še precej korajže stopiti s tako odredbo pred kulturni svet!«

+ Kaj pravi g. Prepeluh? O svojem razgovoru s posl. Puceljem glede sklicanja slovenskega deželne zbornice, piše g. Prepeluh v zadnjem »Avtonomistu«: »Tekom razgovora sem pripomnil, da Srbijanci leta 1919. še niso bili tako zelo centralistično orijentirani, kakor so danes. Slovenci da smo imeli tedaj avtonomno vladno in naše tedanje politične stranke da so celo pogodile, da se skliče slovenski deželni zbor. Pri tem se je g. Pucelj očividno na nekaj spomnil, spremenil je obraz in dejal približno: »Da, saj res! Stranke so tedaj imenovale svoje »deželne poslance« in celo jaz sam sem bil med njimi — od demokratske stranke!« Potem me je še vprašal, zakaj se tisti deželni zbor ni sklical? Odvrnil sem mu, da tega ne vem, spominjam pa se, da so me tedaj informirali, da notranji minister — bil je to Svetožar Pribičević — nima pomislekov proti nameravanemu sklicanju slovenskega deželne zbornice, zahteva le, naj se ne imenuje deželni ali slovenski zbor, ampak kako drugače, in da je to tudi depeširal v Ljubljano, ne vem, ali na predsedstvo deželne vlade ali pa demokratskim zastopnikom v njej. To da se spominjam zlasti zaradi tega, ker sem se baš jaz prizadeval za sklicanje slovenskega deželne zbornice ter na vladnih sejah isto ponovno urgiral ter celo interpeliral. Na Puceljevo vprašanje, kdo je bil tedaj predsednik deželne vlade, sem odgovoril, da je bil predsednik g. dr. Brejce, podpredsednik pa g. dr. Žerjav.« — Mi smo navedli v prejšnjih številkah izjavi posl. Pucelja in dr. Brejca. Sedaj smo navedli tudi izjavo g. Prepeluha o svojem razgovoru s posl. Puceljem, ki ga je imel meseca junija v Belgradu in ki ga je Pucelj tudi omenil na svojem shodu. Iz

vseh teh izjav se čimdalje bolj jasno kaže, da bi se sklicanje slovenskega deželne ali pokrajinskega zbornice z malim trudom izvršilo že pred konstituantno, ako bi se voditelji SLS hoteli resno zavzeti za to zadevo in ako bi jim bilo res toliko na avtonomiji Slovenije, kakor samo govore. Vsi izgovori voditeljem SLS ne bodo pomagali, ker ne morejo izbrisati dejstva, da so ravno oni s svojo brezbriznostjo in neresnostjo zavozili avtonomijo Slovenije. Možnost sklicanja deželne zbornice je bila dana, voditelji SLS pa niso hoteli porabiti ugodne prilike, ker niso hoteli riskirati svojih stolcev na pokrajinski upravi. Tega očitka ne morejo zavriniti.

+ Kaj je SLS storila za avtonomijo Slovenije pred konstituantno, ko je bil dr. Brejce predsednik pokrajinske vlade, dr. Korošec pa minister v Belgradu, ni doslej še povedal noben list SLS in tudi noben voditelj SLS. Tega niso storili doslej iz kakere pretirane sramežljivosti ali bojazni pred samohvalno, temveč zato, ker sami prav dobro vedo, da niso tedaj prav nič storili za avtonomistično ali federalistično ureditev države, pač pa so v vsem podpirali centralistične politične težnje, ker jim je to bolj kazalo. Takrat so hoteli prenašati akte iz dež. dvorca na Bleiweisovo cesto, deželne ustanove in denar pa so izročali državni upravi. Dr. Brejce je sam povedal v »Slovencu«, da je tedanja pokrajinska vlada šele na zahtevo socialnih demokratov povprašala v Belgradu, ali se lahko skliče deželni zbor. Ako bi SLS kaj takega zahtevala, bi dr. Brejce to gotovo povedal, ker pa ni zahtevala, seveda tudi dr. Brejce ni mogel tega reči, ker bi se lahko dokazalo iz zapisnikov sej deželne vlade in sej ministrskega sveta, da zastopniki SLS niso storili nobenega koraka za avtonomijo Slovenije, ko so imeli vpliv in moč v svojih rokah. Pašič sam je povedal v narodni skupščini, da niso Slovenci ob prevratu — mislil je na dr. Korošca — nikdar povedali, da imajo kako avtonomijo, niti jo niso zahtevali. In dr. Korošec je na ta očitke molčal. Na zapnem shodu SLS bosta dr. Korošec in dr. Brejce poročala o političnem položaju. Če bi hotela biti odkritosrčna, bi morala reči svojim zaupnikom takole: »Preljubi naši zaupniki! Zato, ker ste zaupniki, vam zaupamo skrivnost, ki je ne smete povedati našim volilcem, ker jim ne zaupamo. Mi smo avtonomijo zapravili, ko smo bili na vladi, zato da smo ostali na vladi, pa tudi potem, ko nismo bili več na vladi in smo dobili

vse slovenske poslanske mandate, jo nismo dobili nazaj. Nostra culpa, maxima culpa, odpustite nam grešnikom, saj vam zaupamo, da ne boste te pravili naprej!" In zaupniki bi bili veseli, ker bi spoznali, da jim voditelji SLS še kaj zaupajo, in bi jim izrekli z veseljem zaupnico. Ker pa tega voditelji SLS ne bodo povedali, bodo zaupniki spoznali, da jih farbajo, glasovali bodo sicer še za zaupnico, ampak od tega trenutka dalje se v srcu ne bodo čutili več zaupnike. Kako pa naj tudi zaupam ljudem, ki me vlečejo za nos?!

+ **Šlep in gluh** bi moral biti tisti, piše „Slovenec“, ki ne bi videl velikanskega uspeha, ki ga je dosegel Jugoslovanski klub v svojem programatičnem delovanju. Po njegovi zaslugi se danes avtonomizem ali, kakor se izražajo drugi, federalizem ne smatra več za zgolj teoretično vprašanje, marveč se o njegovi potrebi, o reviziji ustave resno razmišlja in razpravlja že v najbolj centralističnih strankah. Ali je večja hinavščina in laž mogoča? Naj nam navede časopisje SLS uspehe, ki jih je dosegla SLS na polju avtonomije. Da se v tej stvari piše po listih, je popolnoma naravno, s tem pa še ni rečeno, da so poslanci Jugoslovanskega kluba kaj dosegli v tem oziru. O avtonomiji in federalizmu v Jugoslaviji se je resno razpravljalo že takrat, ko voditelji SLS še niti vedeli niso, na katero stran naj se nagnejo. Poznamo se po gumbih! In če morebiti tudi centralistične stranke razpravljajo o tej stvari, še ni rečeno, da razpravljajo šele od onega trenutka, ko je postal dr. Korošec avtonomist. Dosti žalostno za SLS, ako nima pokazati drugega uspeha. Prav zares ne vemo, kak uspeh naj bi bil to, če n. pr. ljubljansko „Jutro“ zabavlja nad avtonomijo SLS?

+ **Koliko so vredne ničle**, nam daje Nemčija najlepši zgled s svojimi bankovci. Tam velja pol funta kruha 8 milijard, s številkami napisano 8.000.000.000 mark. Za temi ničlami stoji vsa nemška država s 60 milijoni prebivalci, pa vseeno nimajo nobene vrednosti in so že pričeli izdajati nove bankovce namesto dosedanjih. Približno ravnotako je s poslanci SLS. Četudi bi stalo za njimi vse slovensko prebivalstvo, vsi slovenski volilci, pa bi vseeno nič ne pomenili, ker z njihovimi uspehi še pol funta kruha ne moreš kupiti. Ničla je ničla in če ne postaviš na njeno mesto poštene številke, ne bo nikoli imela vrednosti.

+ **Koruza posl. Škulja**. Nedeljski „Slovenec“ je prinesel pod naslovom

„Zapoznala vladna akcija“ nastopno brzojavko: Vlada je sklenila, da se koruza, katero je nakazalo ministristvo za socialno politiko pasivnim krajem v Sloveniji sme prodajati po 3 dinarje. Za plačilo se počaka do 31. decembra t. l.“ — To je tista koruza, o kateri je „Slovenec“ svoječasno z velikim hrupom poročal, da jo je preskrbel posl. Škulj. Koruza je bila precej draga, pa jo nihče ni hotel prevzeti. Za dober denar dobi namreč vsak kmet koruzo tudi v Ljubljani pri trgovcih in si lahko blago tudi izbere, kakoršnega hoče. Da bi država ne bila preveč oškodovana, je bila vlada prisiljena znižati sedaj ceno. Taki so koruzni uspehi posl. Škulja!

+ **Kaj je s poslancem Šiftarjem?** Z ozirom na to, da „Slovenec“ ne dementira več vesti o izstopu premurskega poslanca Šiftarja iz SLS in Jugoslovanskega kluba, moramo sklepati, da je posl. Šiftar res prestopil v radikalno stranko, s čemer ugotavljamo, da je rešeno vprašanje „Kdo laže?“

+ **Redukcija ministrstev**. Pretekli teden je ministrski svet sprejel in odobril načrt zakona o centralni upravi. Po tem zakonu se odpravijo tri ministrstva in sicer 1. ministrstvo za socialno politiko, 2. ministrstvo za konstituanto oz. izenačenje zakonov in 3. ministrstvo za agrarno reformo. Tekoče zadeve teh ministrstev se dodele pristojnim ministrstvom. Zakon o centralni upravi se ima v najkrajšem času predložiti narodni skupščini v pravico. Zakon določa zadnji rok za likvidacijo ministrstva socialne politike 6 mesecev in za agrarno reformo 12 mesecev po objavi tega zakona.

INOZEMSKÉ VESTI.

* **Saška vlada odstavljena**. Saški kabinet je 20. t. m. odklonil ultimatum nemške državne vlade, ki je zahtevala njen odstop, in sklenil, da se umakne le sili. Z ozirom na sklep saške vlade je predsednik nemške republike Ebert pooblastil državnega kancelerja, da uvede prisilne ukrepe na Saškem. Državna vlada je proglasila, da je saško ministrstvo odpravljeno, in imenovala za državnega komisarja dr. Heinzeja, ki je zvečer imenoval novo vlado, sestoečo iz meščanskih strank. Vojaška patrulja je aretirala dosedanega saškega ministrskega predsednika Zeignerja. Vojaštvo je zasedlo vsa uradna poslopja ter kolodvore ter je izvršilo pri raznih socialističnih in komunističnih politikih preiskave. Zeignerjeva vlada izjavlja v posebni proklamaciji, da se ne vda nasilju ter se smatra za edino zakonito vlado. Na

Saškem so prepovedana vsa politična zborovanja. Uvedena je stroga cenzura.

* **Poslanica predsednika dr. Masaryka**. Predsednik češkoslovaške republike Masaryk, ki se je med tem vrnil s svojega potovanja iz zaveznih držav, je ob priliki obletnice ustanovitve republike prečital pri sprejemu vlade, parlamenta in diplomatskega zbora poslanico sledeče vsebine: Ko sem bival v glavnih mestih zapada, se je zvedelo, da se hoče Amerika udeležiti reševanja reparacijskega problema. Mislim, da bo angleški zunanji minister to prijateljsko stališče Amerike na primeren način izkoristil. Reparacijsko vprašanje nas zadeva vse zelo občutno. Obnovljena in ojačena Nemčija bo za Anglijo in za nas resen konkurent. Zavezniki so prišli tako v nenavaden položaj, da morajo pomagati Nemčiji, čeprav v gotovi meri sami proti sebi. Kljub temu so pripravljeni pomagati, ker je razrušena Nemčija še nevarnejša. V ostalem nisem tak pesimist glede Nemčije in njene bodočnosti. Želim ojačenja Avstrije in delovali bomo z vsemi močmi za prijateljske odnose z Mažarsko. Naše razmerje s Poljsko je dobro in ne dvomim, da bo postalo kmalu prijateljsko. Naše prijateljske odnose z Jugoslavijo in z Rumunsko si bomo prizadevali, da jih še uvrstimo in nadalje izgradimo. Glede notranje politike izvaja poslanica, da mora država biti harmonija vseh sil, potrebnih za družbo in življenje. Moderna država mora biti organ, ki centralizira vse dobre sile naroda. Samouprave in avtonomije so predpostavke demokratizma, a le take avtonomije, ki slone na politični disciplinarnosti in na čuti odgovornosti vseh nasproti državi. Naša država bo imela seveda nacionalno oblike, to izhaja iz demokratičnega načela večine. Ker imamo pa tudi druge narodnosti, mora iti naše stremljenje za tem, da bodo vsi državljani v svojih pravicah in upravičenih zahtevah zadovoljeni.

* **Svoboda na Angleškem**. Irška vlada je izpustila te dni iz zaporov 1800 irskih republikancev, ki so obljubili, da bodo lojalni napram sedanjemu režimu na Irskem.

Dopisi.

d **Kranj**. Iz cestarskih krogov nam pišejo: Materijalni položaj cestarjev v kranjskem okraju je z ozirom na rastočo draginjo od dne do dne opasnejši; gotovo se tudi drugim po drugih okrajih služečim bolje ne godi. Nezadovoljnost narašča, in se ni čuditi, da cestarji državno službo zapuščajo in si drugje iščejo boljšega kruha. Moj Bog, kako naj živi in se prehrani cestar s plačo 75 dinarjev mesečno, to je bore 300 kron ali dnevno 10 kron. Z draginjsko doklado dobi mesečno k večjemu 2100. Če razdelimo označeno vsoto na 30 dni, tedaj pride na dan 70 kron, kar je komaj za kruh in ko-

silo. Kje pa je druga hrana, obleka, stanovanje, drva itd. Kdor mora vse kupiti in se hraniti v gostilni, ne more s to plačo živeti. Delo na cesti — zjutraj od 7. in zvečer do pol 6. — je vendar naporno, saj mora biti na cesti pri vsakem vremenu ter skrbeti, da je cesta, kolikor jo ima vsak cestar odkazane, v dobrem stanju, zlasti še one ceste, kjer je promet s težkimi vozovi živahen, tako na primer na državni cesti iz Kranja na Jezersko. Po tej cesti se spelja na tisoče kubičnih metrov vsake vrste lesa na težkih vozovih na železnico v Kranj. Ni čuda, da ravno ta cesta največ trpi in da morajo cestarji od jutra do večera neprenehoma delati, da cesto ohranijo v dobrem stanju. Vsak delavec je vreden svojega plačila, zato z vso pravico apeliramo na pokrajinsko vlado, da upošteva naše neznosne razmere ter nam plačo vsaj toliko zboljša, da bomo mesečno prejeli z vsemi dokladami vred vsaj K 3000. Saj zasluži danes vsak delavec na kmetih s hrano K 100 in tudi še več. Če hoče imeti država zanesljivih delavcev, naj tudi za nje skrbi, da bodo mogli pošteno živeti.

d Iz kranjskega okraja poročajo: Letina je vobče dobra. Lansko leto je bilo za nas kmete naravnost katastrofalno: saj je moral vsled pomanjkanja krme skoraj vsak izdajati tisoče za isto. Plačevali smo za slabo, bilkasto mrzlo travo nad 10 K kilogram, če smo hoteli vsaj nekaj glav živine prehraniti. Pomanjkanje živine je občutno: to občutijo tudi mestjani. Le redek je živinorejec, ki proda mlado tele mesarju, če le more ga redi, da si vzpostavi zopet prejšnje število v hlevu. Trajalo bo par let, predno pridemo na prejšnjo množino. S Hrvaškega ženejo vsak teden pač prekupci cele trope buš od vasi do vasi. Prav. Toda, kdo jamči, da nam ne bodo zanesli bolezni na gobcu in parkljih. Žal, je ta nalezljiva bolezen že zanešena in se vkljub ostrim naredbam okr. glavarstva tihotapstvo širi dalje. Isto je s prasičerejo; tudi tej preti nevarnost rdečice, ali celo kuge. Mnogim posestnikom je skoraj vse poginilo. Gorje kmetu, če se ta morilka razpase po okraju —! Kje bo dobil dohodkov, da bo plačal tako visoko narasle davke. In davkarija je neusmiljena, kakor ta bolezen. Dokler je bil uvoz prašičev iz Hrvaškega pod strogo kontrolo, ni bilo v naših krajih že več let slišati o tej bolezni. A sedaj, pravijo, da se je pritepla ravno s temi importiranimi živalmi. Kolika škoda! Trpi pa tudi naša živinoreja sama na sebi, ker ji import iz

južnih krajev konkurira v ceni, dasi se po kvaliteti ne more primerjati naši domači pasmi, bodisi glede špeha ali glede mesa. Tako je naš kmet povsod zapostavljen, plačuje in redi naj vse, toda, da bi zanj, za njegov kmetijski razvoj, oni ki so v to poklicani, kaj storili, ni ne duha ne sluha. Od samega stokanja kmet nič nima. Ni čuda, da nezadovoljnost tudi našega kmeta tira v razmišljevanje, zakaj imamo svoje zastopnike, ko nimajo za nas prav nič pokazati, razen bremen, koje nam nakladajo vkljub protestom in vednem jamranju. Ali ne bi bil odločen premišljen nastop na mestu? Seveda ne tak, kakor dosedaj. Tudi kranjski kmet se bo naveličal in zahteval ne praznih besedi, temveč dejanj.

Pregled gospodarskih razmer v kraljevini SHS.

VI.

Uradna statistika o naših poljskih pridelkih navaja pod posebnim poglavjem **rastline**, ki služijo za **krmo**, a imenoma le **deteljo** in **lucerno**, vse ostalo pa le kot **rastline za živalsko hrano**. Ker nimamo drugih natančnejših podatkov, se moramo s tem zadovoljiti.

Z **deteljo** posejana površina znaša v celi državi 109.567 ha (vse podatke po statistiki za leto 1922.) s pridelkom 2.718.479 met. stotov, to je 25.02 q na 1 ha. Z **lucerno** posejana površina pa znaša 55.884 ha s pridelkom 1.686.408 met. stotov, to je 31.01 q na 1 ha. Ostale krmne rastline zavzemajo 59.897 ha; pridelok ni naveden za leto 1921. in ne za 1922. Skupno zavzemajo vse rastline, ki služijo za krmo 225.349 ha.

Pri vseh navedenih rastlinah stoji na prvem mestu Hrvaška, njej sledi Vojvodina in brž nato že Slovenija, kar daje našim poljedelcem in živinorejcem gotovo častno izpričevalo.

V Sloveniji zavzema detelja 22.201 ha s pridelkom 483.862 met. stotov, to je 21.80 q na 1 ha; lucerna zavzema 5.102 ha s pridelkom 144.304 met. stotov, to je 28.28 q na 1 ha.

Če primerjamo gori navedene podatke s potrebami naše živinoreje, moramo reči, da pridelujemo prav za prav le malo krmnih rastlin. To je tudi umevno. Imamo širom naše kraljevine mnogo travnikov in mnogo pašnikov, kjer dobi živina dovolj hrane, tako da ni treba uporabljati polja v večji meri za gojenje krmnih rastlin. Običajno seje naš po-

ljedelec krmne rastline na polja samo toliko, kolikor jih rabi za živino tekom poletja, le prav majhen del rabi za kompletiranje suhe krme za zimsko dobo. Le ponekod, koder nimajo travnikov, ali koder jih imajo premalo, sejejo v večjih množinah krmne rastline na polja in jih hranijo za zimo. To se godi predvsem v Vojvodini in vzhodni Hrvaški. V teh krajih krmijo konje poleti večinoma z rudečo deteljo, lucerno in koruzo, a za suho krmo uporabljajo grahorico in drugo. V zapadni Hrvaški in v Sloveniji pa se seje rudeča detelja in lucerna tudi za suho zimsko krmo, v Sloveniji morebiti manjše nego na Hrvaškem.

Tu naj omenimo še, da bi lahko v naši državi v mnogo večji meri nego dozdaj pridelovali semena za deteljo in lucerno. Ne smemo namreč pozabiti, da imamo predvsem kontinentalni klima, to se pravi, da je pri nas zima v obče mrzla a poletje suho. Iz tega pa tudi sledi, da je seme naše detelje in lucerne odporno proti mrazu in proti suši, da ima torej lastnosti, ki jih cenijo vsi poljedelci srednje Evrope. Če pomislimo pa še, da pridelava Nemčija približno le desetino semen, kar ga potrebuje in da mora vse ostalo uvoziti, tedaj vidimo, kako koristno in dobičkanosno bi bilo, če bi se lotili pridelovanja semen. Vrhu tega pa so dognali, da v Nemčiji ne uspeva detelja mediteranskega ali ameriškega izvora. Seveda bi bilo treba tako delo smotreno organizirati in izvesti.

Travniki zavzemajo v Jugoslaviji, posebno pa še v Sloveniji velik del gospodarsko izrabljene površine. Skupna površina travnikov znaša 1.564.283 ha s pridelkom 23 milijonov 174.327 meterskih stotov sena, to je 14.81 q na 1 ha. Na posamezne pokrajine odpade: Severna Srbija 260.147 ha, 2.770.864 meterskih stotov (10.65 q na 1 ha), južna Srbija 88.266 ha s pridelkom 1.185.371 met. stotov (13.43 q na 1 ha), Hrvaška 450.098 ha s pridelkom 10.455.252 met. stotov (23.23 q na 1 ha), Vojvodina 56.323 ha s pridelkom 1 milijon 232.198 met. stotov (21.87 q na 1 ha), Slovenija 259.414 ha s pridelkom 3.669.695 met. stotov (14.14 q na 1 ha), Bosna in Hercegovina 419.674 ha s pridelkom 3.627.523 met. stotov (to je 8.64 q na 1 ha), Dalmacija 8782 ha s pridelkom 100.628 met. stotov (11.46 q na 1 ha) in Črna gora 21.577 ha s pridelkom 132.796 met. stotov (6.15 q na 1 ha).

Napram l. 1921. imamo zabeležiti napredek, in sicer je znašala površina travnikov 1922. leta 34.965

hektarov več nego 1921. l. Množina pokošenega sena pa je narastla za 1.850.892 met. stotov. Na 1 ha smo pridelali 1922. l. 14.81 q, 1921. leta pa 13.94 q. To je sigurno lep napredek. V Sloveniji se je zmanjšala površina travnikov sicer za 128 ha, množina pokošenega sena pa je vendarle za 116.628 met. stotov večja nego 1921. leta. Na 1 ha smo pridelali 14.14 q (1922. l.) napram 13.68 centov 1921. leta.

V koliko so navedeni službeni podatki ministrstva za kmetijstvo in vode točni, ne moremo soditi. Opozorimo pač lahko na nekatere pravsumljive podatke, ki pač ne bodo odgovarjali resnici. Tako n. pr. navaja službena statistika za Dalmacijo 22.69 q sena na 1 ha v letu 1921. napram 11.46 q v letu 1922. V Črni gori pa celo 29.84 q na 1 ha v letu 1921. napram 6.15 q v letu 1922. To je nemogoče. Taka diferenca med l. 1922. in 1921. ni povsem verjetna. A še manj verjetna postane, če pogledamo, kakšno je stanje travnikov v obče.

Za Slovenijo lahko rečemo, da zavzemajo travniki eno tretjino gospodarsko izrabljene površine, za polovico manj zavzemajo v Hrvaški in Bosni. V ostalih pokrajinah pa zavzemajo travniki napram drugi gospodarsko izrabljeni površini le neznamenit del. Že iz tega sledi, da utegnejo biti službeni podatki vsaj za l. 1921. zelo netočni. Vrh tega pa moramo tudi pomisliti, da se v Sloveniji in Hrvaški travniki tudi gnojijo, a v Dalmaciji ni o tem niti govora.

Povprečno daje 1 ha 14 q sena, to je približno samo ena četrtina, kar pokosijo kmetovalci v naprednejših državah! A tudi kvaliteta našega sena bi lahko bila boljša. Vzrok omenjenim nedostatkem tiči brez dvoma v tem, da se naši kmetovalci za travnike premalo brigajo. Travnike je treba gnojiti, a za kakovost sena je posebno važno, da se kosi pravočasno, ne prezgodaj a tudi ne prepozno! Radi tega vidimo pogostoma tudi mršavo živino. Kmet ima premalo in preslabo seno — živina mu hira. Posebno se opazuje to v pokrajinah, kjer imajo obširne pašnike in le malo travnikov. Tu bi morali tem bolj gledati na to, da travnikom primerno gnojijo. To velja zlasti za Srbijo, Bosno, Črno goro in Dalmacijo, a tudi Slovenija bi lahko pokosila na 1 ha več nego danes v resnici pokosimo. (Po službenih podatkih in Stj. Juriću).

(Dalje sledi.)

DNEVNE VESTI.

— **Kmetijski pouk po deželi.** Oddelek za kmetijstvo priredi v prvi polovici meseca novembra sledeča predavanja: V nedeljo dne 4. novembra t. l.: Št. Vid pri Stični, o izboljšanju kmetijstva, Jereb. Zagradec, o krmljenju in o sadjarstvu, Kofol. Kokra, o živinoreji, Hladnik. Zg. Bernik pri Cerkljah, o vzgoji molzne krave in o mlekarstvu, Pevc. Stara cerkev, okr. Kočevje, o gnojenju, Golmajer. Hotederšica, o sadjarstvu, Zdolšek. Talčji vrh, Belokrajina, o kmetijstvu, Konda. Vodice, o gnojenju, Marinček. Št. Vid pri Ptuj, o bolezni rastlin, Zupanc J. Konjice, o kmetijstvu, Stamberger. — V nedeljo, dne 11. novembra t. l.: Podgrad, o živinoreji, Gregorc; Jevnica pri Kresnicah ob Savi, o poljedelstvu in živinoreji, Jereb; Buševčas, o gnojenju, Ambrož; Ribno pri Bledu, o vzgoji molzne krave in o mlekarskem združništvu, Pevc; Planina, okr. Logatec, o travništvu, Zdolšek; Semič, o gnojenju, Konda; Kaplja, o živinoreji in sadjarstvu, Wernig; Sv. Lovrenc okr. Ptuj, o rastlinskih boleznih, Zupanc J.; Kostivnica, o kletarstvu in sadjarstvu, Stamberger.

— **Za ljubljansko vseučilišče.** Odposlanstvo ljubljanskega vseučilišča, obstoječe iz rektorja dr. Kidriča in dekanov inž. Försterja in dr. Šerka, se je mudilo v dneh 24.—27. t. m. v Belgradu, da bi posredovalo na merodajnih mestih v raznih vprašanjih našega vseučilišča. Odposlanstvu je prosvetni minister Trifunović zagotovil, da se ne ukineta medicinska in bogoslovna fakulteta. Odposlanci so nato konferirali še s pomočnikom ministra in s slovenskim referentom, da bi se uredile vse budgetne stvari. Sprejeti so bili tudi od finančnega ministra, h kateremu sta jih vodila poslanca Pucelj in Vesenjaj, in od ministrskega predsednika Pašića. Povsod so dobili taka zagotovila, da je slovenska javnost glede našega vseučilišča lahko pomirjena. Končno se bo rešilo vseučiliško vprašanje šele z novim zakonom o vseučiliščih.

— **Z ljubljanske univerze.** Za zimski semester se je vpisalo do sedaj na naši univerzi na medicinsko fakulteto 81, na teološko 106, na filozofsko 262, na juridično 342 in na tehnično pa 465 — torej skupno 1256 slušateljev. Računajo, da bo naknadno inškrbiranih gotovo še najmanj 20 slušateljev, ter bo dosegla naša univerza v tem semestru najvišje število dosedanjega obiska.

— **Obmejna prometna komisija v Mariboru.** Jugoslovansko - avstrijska komisija za ureditev obmejnega pro-

meta, ki se je dne 20. t. m. sestala v Mariboru, se je doslej sporazumela glede turističnega prometa in glede planinskih pašnikov. Nadaljnje točke dnevnega reda tvorijo regulacija Mure, ribolov v Muri, obmejne ceste in mostovi, definitivna določitev obmejnega pasu ter še nekatera druga vprašanja manjšega pomena.

— **Italija izročila zaplenjene parnike.** Na podlagi sporazuma o razdelitvi avstro-ogrskega brodovja je italijanska vlada izročila našim oblastem parobrode »Split«, »Raguza« in »Najada«, ki so Avstro-Ogrski služili kot straža za finančne svrhe. Dne 26. oktobra so ti parobrodi pripluli v Kraljevo ter so bili izročeni posebni komisiji. Parobrodi bodo sedaj služili zopet v finančne svrhe kakor poprej.

— **Železnica Rogatec-Krapina.** Zagrebška trgovska zbornica je urgirala pri generalni železniški direkciji graditev železniške proge Krapina-Rogatec. Železniška direkcija je izjavila, da so krediti za novo progo predvideni v budžetu l. 1924-25. in da se bo prihodnje leto že začelo z gradbenimi deli.

— **Izseljevanje iz naše države.** V mesecu septembru t. l. se je iz cele države izselilo 664 oseb (393 moških, 271 žensk). Po poklicu je med temi 116 kvalificiranih delavcev, 305 nekvalificiranih delavcev, 100 poljedelcev, 89 otrok, 51 oseb prostega poklica. V Zedinjene države se jih je izselilo 387, v Kanado 46, v Argentino 219, 20 v Avstralijo. V celem letošnjem letu se je izselilo iz države krog 3000 oseb.

— **Avtomobilni poštni promet.** Po novem pravilniku za avtomobilni poštni promet bo znašala taksa za prevoz potnika 2 Din za osebo in km, za prtljago pa 5 Din za vsakih 10 kg za razdaljo do 25 km, do 50 km 8 Din, za vsakih 10 kg, kg, do 75 km 12 Din, do 100 km 15 Din. Vsak potnik more imeti s seboj do 50 kg prtljage. Poštno ministrstvo je naročilo še 80 novih avtomobilov, ki se bodo uporabili za poštni promet na novih progah, med katerimi je tudi proga Maribor-Radgona.

— **«Jugoslavenski Vinogradar i Voćar».** Prejeli smo 16. številko tega dobro urejevanega strokovnega lista z nastopno vsebino: Poziv svim jugoslavenskim vinogradarima. — Što je eponit? — Kopanje vinograda plugom. Vino ima metalni tek, pa se osjeća galica. — O berbi. — Tko najviše škodi vinogradu i voćaru kao producentu naravnih napitaka. — Naša šljiva. — Uvoz i izvoz. — Nadalje prinaša razne vesti z domačega in inozemskega trga. — Iz književnosti itd. Naročnina znaša letno Din 50, za krajši čas sorazmerno manj. Pošilja se na naslov: Uprava »Jugoslav. Vinogradar i Voćar«, Zagreb, Petrinjska ul. 28.

Kmetijska dela meseca novembra.

Starih pratikarjev sem se pa zares že naveličal in sem zategadelj pogledal med novejše in — ni spak — iztaknil sem dva, ki sta mi zelo všeč. Pa da ne bo nespornost, njena in da mi ne bo nihče očital: „Glej ga no, samo o vinu besedičijo njegovi — atikarji!“ naj povem naravnost, da nisem baš med tistimi, ki ga morajo imeti vsak dan — a tudi med tistimi nisem, da bi se branil božje kapljice, kajpak samo kadar dopusti žena in mošnjiček. Tista dva pratikarja, ki sta mi zares zelo všeč, pa pravi tako:

Če tudi niso ob svetem Miheli
Nogradi grozda prav nič imeli,
Vendar po preobilnem vini
Glava boli ob svetem Martini.

Ta je resnična in ne kaže ji oporekati; bolj nevarno pa je, če bi se ravnali po drugem pratikarju:

In človek vedel ni ne kod ne kam,
pa ga pripelje Bog pred vinski hram;
visokih ciljev mu navdihne sod —
in človek vedel ni, ne kam ne kod.

To je napak, ob taki priliki ti postane žena huda in z Bogom hišni mir!

Razna opravila pri hiši in hlevu.

Prezračiti sobe vsak dan, tudi ob mrazu naj bo v stanovanju dober in svež zrak. Pripravi drva za kuhinjo in kurjavo, ko zapade sneg, jih ne boš mogel več pripeljati iz gozda. Pripravi steljo, skrajni čas je, da pokosiš praprot in drugo, da bo imela živina dovolj stelje čez zimo. Hlev bodi topel in snažen. Zračiti ga dvakrat na dan. Poglej, če imaš za živino dovolj klaje. Če je nimaš in če imaš preveč glav, prodaj živino ali jo sam zakolji. Odlasati nima pomena, ker boš tako samo krčil svojo zalogo še bolj in boš moral kupovati krmo, kadar bo najdražja.

Dokler je vreme ugodno, lahko ženeš živino še vedno na pašo. Ko pa pritisne mraz, ne dajaj ji piti premrzle vode.

Popravi pri hiši in hlevu vse, kar je poprave potrebno! Tudi cevi in sesalke je treba zavarovati proti mrazu, obvij jih s slamo. Preglej poljedelsko orodje in spravi ga čez zimo na varno. Če je kaj poškodovano, popravi sedaj ali v zimskih dneh.

Na polju bomo dovršili dela prejšnjega meseca. Zdaj sejemo že ozimni ječmen. Njive pognojimo za prihodnje leto, prazne njive pa opravišimo. Kdor rabi zgodnjo zeleno krmo, naj poseje v zelnik rži. Zdaj je tudi pravi čas za umetno gnojenje, prečitaj tozadevne nasvete v člankih

„Umetna gnojila“, ki jih je prinašal naš list.

Cvetlice spravi na varno, kar jih imaš v posodah. Onim pa, ki prezimujejo na prostem, posuj tla z listjem, upogni deblo k zemlji in pokrij vrhe, ali pa naredi obod, ki varuje rastlino pred snegom.

Na vrtu. Zelišča, ki ne morejo na prostem prezimiti, spravi na varno, zadnje endivije pokrijemo v jamah ali kletih. Repo, zeleno, zimsko zelje itd. spravi v klet. Zelišča pa, ki ostanejo čez zimo na prostem, pokrij s slamo. Prazno zemljišče je treba gnojiti. Največ gnojla potrebujejo one rastline, ki nam dajejo zelenjad, manje ga potrebujejo korenjske rastline. Priporočamo tudi, da posuješ po zemlji apno ali celi lesni pepel, ki je izborna gnojila, ter ga potem podkoplješ.

V vinogradu. Trt ne moremo zavarovati proti mrazu, a tudi nepotrebno bi bilo. Nežnejše mladike pa denemo vendarle na zemljo in jih pokrijemo, če se bojimo, da bi pozeble. Zdaj je pravi čas za rigoliranje, prekopavanje in gnojenje. Vrh zemlje natosimo gnojla in izkopljemo ob eni strani vinograda tako širok jarek, da lahko v njem kopljemo. Zraven naredimo drug jarek in devamo prst v prvi jarek. Tako pride na dno, kar je bilo popreje na vrhu, kar pa je bilo globoko v zemlji, pride zdaj na vrh. Poslednji jarek zasujemo s prstjo prvega jarka. Globočina jarka naj znaša po potrebi 50—80 cm.

Sadjar. Narava se pripravlja na zimsko spanje, rast je prenehala, sadjarsko leto je končano. Sadje je spravljeno v shrambah in skrben gospodar ga bo pregledal vsaj enkrat na teden, izločil nagnite sadeže in prezračil shrambo. Snaga in red varujeta najbolje pred gnilobo.

Listje, ki leži pod drevjem, pograbimo in porabimo običajno za steljo. Na vsak način pa odločno odsvetujemo, da bi ga pustili ležati v kupih na tleh, ker bi bilo listje le izvor novim boleznim, ki bi se pojavljale spomladi. Pravzaprav bi bilo najbolje, da bi ga sežgali.

Zdaj je tudi pravi čas, da gnojimo sadnemu drevju. Najbolj primerna gnojila sta hlevski gnoj in gnojnica. Hlevski gnoj raztrosimo tik pred dežjem ali pa pred snegom, tako bodo našle redilne snovi same pot v zemljo; nikakor pa ga ne smemo raztrositi ob času, ko bi mu solnce in vetrovi vzeli redilne snovi. Gnojnico pa smemo polivati ob vsakem času in vsakem vremenu, na zmrzla tla, na sneg ali kadarkoli, gnojnica ne bo izgubila redilnih snovi. Kdor nima toliko hlevskega gnojla ali gnojnice, da bi mu preostala za sadno drevje, naj

vporablja umetna gnojila. Prečitaj o tem naša navodila v že omenjenih sestavkih o umetnih gnojilih.

Posebno opozarjamo še, da je treba negovati mlado drevje, katero smo sadili šele zadnja leta. Prekopljaj drevesni kolobar do 1 metra daleč — kepe pusti cele, da premrznejo čez zimo — in pokrij kolobar s hlevskim gnojem, ki ga boš spomladi podkopal.

Zdaj je tudi čas za obrezovanje, orehe in kostanje obrezujemo samo sedaj. Sadno drevje lahko zdaj tudi presajamo, a priporočamo, da bi se izvršilo to le v toplih legah, ne na težki zemlji, in ne ob neugodnem vremenu. Najbolje pa bo, če izkoplješ sedaj jamo, kamor boš sadil spomladi.

Izmed sadnih škodljivcev bomo meseca novembra najlažje zatirali krvavo uš, a posebno pazljivost bomo posvetili mlademu drevju, da ga obvarujemo pred zajci, katere prižene zima v naše sadovnjake in ki nam utegnejo narediti veliko škodo. Najbolj sigurno bo, če pritrdimo ob debli trnje, slamo, deske ali kaj podobnega, da ne morejo zajci do njih.

Pri čebeljanku. Glavna skrb čebelarjeva bodi, obvarovati čebele pred mrazom in skrbeti je treba, da imajo potreben mir. Nemara bomo imeli še kak solnčen topel dan in čebele bodo še izletele, da se sprašijo in izčistijo, a naša glavna skrb bodi, da čebele pravilno prezimijo. Čebele so zelo občutljive proti mrazu in se stisnejo v zimski grozd. Čebelar pa mora skrbeti, da imajo dovolj hrane in da jih zadostno varuje pred mrazom, pred prepihom in pred mrzlimi vetrovi, ki bi imeli dostop v panje. Radi tega bomo pogrnil panje ob straneh, po vrhu in zadaj bodisi s slamo, s steljo, starimi odejami, vrečami ali kaj podobnim. A vporabljam smemo le take predmete, ki so popolnoma suhi in nimajo nobenega zoprnega duha. Tudi prazen prostor, ki ostaja še zadaj v panju, bomo napolnili s slamnato blazinico ali z drugim.

Posebno pa opozarjamo čebelarje, da morajo imeti čebele pozimi **popolen mir**. Kadar boš pregledoval čebelnjak, opravi to tako, da ne boš vznemirjal čebel. Čebele, ki nimajo pozimi miru, obolijo spomladi kaj rade na griži. Tudi miši in druge živali motijo včasih čebelam potrebni mir, radi tega nastavi pasti in ukreni vse, da obvaruješ svoje čebele pred neljubimi zimskimi gosti.

**Naročajte in razširjajte
„Ljudski tednik“!**

GOSPODARSTVO.

GLAVNA POSOJILNICA.

Ko je leta 1911. zašumelo po Sloveniji, da je prišla „Glavna posojilnica“, zadruška z neomejeno obvezo v konkurz, je spravila ta vest veliko oseb v direktno obupno položaj. Po strogem besedilu zakona o zadruških z neomejeno obvezo, bi morali kriti vso izgubo zavoda zadržniki, ki se po ogromni večini niso drugega pregrešili, kot da so si proti takrat direktno odušili obrestni meri, izposodili pri zavodu male vsote ter te po veliki večini kmalu vrnili. Ti bi morali nositi vse posledice poslovanja nesposobnega odbora, ki si je po večje sam sebi dovoljeval milijonske kredite proti nezadostnemu kritju.

Število teh zadržnikov je bilo takrat 457, od teh pet večjih in 39 manjših posestnikov, 94 trgovcev in obrtnikov, 113 javnih uradnikov in častnikov, 9 učiteljev, 23 notarjev, odvetnikov in njih koncipientov, 71 drugih zasebnih nastavljenec ter 103 insolventnih ter oseb neznanega bivašča.

Primanjkljaj je znašal ob pričetku konkurza brez stroškov okroglo K 3.600.000 in bi bil narastel vsled eksekucij, ki bi nastale na podlagi zakona o neomejenem jamstvu, na tako ogromno vsoto, da bi jo zgoraj omenjeni ne mogli kriti tudi, če bi se slehernemu pobral zadnji vinar iz žepa.

To obupno stanje je trajalo nad tri leta, vsi ti zadržniki so bili brez vsakega kredita. Razni načrti sanacije so se izjalovili in šele ustanovitev posebne sanacijske zadruške „Kreditna zadruga“ je sanacijo dovela na pravo pot, katera je rešila zadržnike iz tega obupnega položaja, obenem pa pomagala tudi upnikom do delnega kritja njih težko prisluženih novcev.

Po ustanovnem načrtu naj bi izplačala zadruga upnikom 30 odstotno kvoto njih likvidnih terjatev ter jim zajamčila dalje tudi najmanj 20 odstotno kvoto iz premoženja konkurzne mase, katero bi jim zadruga na željo tudi predplačilno izplačala proti tozadevni cesiji. Temu nasproti bi pa morali odstopiti upniki zadržugi vse izvršilne in izterjevalne pravice, ki jim pristojajo po paragrafu 60. in 73. zadržnega zakona proti članom „Glavne posojilnice“.

V realizacijo tega načrta bi potrebovala zadruga okroglo K 1.350.000 ter bi to potreščino krila deloma iz prostovoljnih prispevkov zadržnikov, deloma iz podpor in subvencij ter končni primanjkljaj z izposojilom, katerega bi morali po končanem konkurzu vrniti oni zadržniki, ki se vzlic pozivu ne bi odzvali k prostovoljnim prispevkom. Trajanje zadruške se je določilo za dobo desetih let.

Ker bo v kratkem ta doba dotekla in je svoječasno ta zadeva vzbudila veliko pozornost, je gotovo umestno, da se javnost pouči o poteku te zadeve.

Sanacija se je izvršila točno po načrtu, tako glede proračuna, kot glede trajanja zadruške.

Stroški sanacije so znašali . . . 1.340.604 K
kritje pa 1.130.604 „

ostanek v znesku 210.000 K
se je kril potem izposojila, ki bo izterjan s tozadevnimi stroški od onih članov „Glavne posojilnice“, ki se vzlic neštetim pozivom niso odzvali k prispevkom. H kritju potreščine so prispevali zadržniki direktno v obliki deležne glavnice, prispevkov in odpravščin 883.040 „
potom svojih gospodarjev so vplačali stalno nastavljeni v obliki enkratnih odpravščin . . . 162.978 „
ostanek v znesku 84.586 „
je zadruga prešla na darilih in subvencijah.

Ta narodno gospodarska nesreča, ki je vzbudila ob pričetku toliko strahu, se je brez posebnih dogodkov mirno izravnila. Upniki so prejeli 52 odstotkov njih terjatev, h katerim so prispevali zadržniki 30 odstotkov, ostanek se je pa kril iz premoženja konkurzne mase. Po nedolžnem so na izgubi eni kot drugi, toda smelo trdimo, da so eni kot drugi to izgubo že preboleli.

Kreditna zadruga bo v najkrajšem času prenehala obstojati, ker je v najlepšem redu in v splošno zadovoljnost zadostila pri ustanovitvi predpisani nalogi in ustanovitelj, katerih večina je pri zadržugi vztrajala do konca, so lahko ponosni na to nesebično ter iz stališča narodnega gospodarstva nad vse hvale vredno delo.

*

SPLOŠNE DOLŽNOSTI DAVKOPLAČEVALCEV V ZADNJEM ČETRTLETJU 1923.

(Opozoritev Trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani.)

I. Stanovanjski izkaz. Do 30. novembra 1923. morajo vsi posestniki hiš v Sloveniji in v Prekmurju vložiti sami ali po svojih namestnikih pri pristojnih davčnih oblastvih hišne stanovanjske izkaze, če so hiše dane v najem, za v najem neoddana poslopja pa zaznamek prebivalcev takih poslopij. Tiskovine se dobivajo brezplačno pri vseh davčnih oblastvih in davčnih uradih.

II. Davek na poslovni promet. Davčni zavezanci, ki so dolžni voditi za davek na poslovni promet knjigo opravljenega prometa (poleg trgovskih družb, zadrug itd. vsi obrati, katerih promet je presegal v letu 1922. vsoto 360.000 Din) in omenjenega davka za III. četrtletje 1923. se niso odpremili, so dolžni ga odpremiti do dne 30. oktobra 1923. in hkratu predložiti prijavo. Zamudniki se še posebej opozore na svojo dolžnost ali s posebnim pozivom ali z javnim razglasom ter s

zapretilom uradne ocene ter rednostili glob. Kdor vloži nepravilno prijavo, izgubi pravico pritožbe.

III. Dospelost direktnih davkov. Dne 1. novembra 1923. dospejo v plačilo vsi direktni davki za III. četrtletje 1923. Davčni uradi so upravičeni jih po 14. novembru 1923. prisilno izterjavati in zaračunavati poleg 6 odst. zamudnih obresti še za opomin 4 odst. terjanega zneska.

g Nova valutna enota v Avstriji. Avstrijska narodna banka namerava v kratkem ertati ničle na avstrijskih bankovcih. Številke bi delila za enkrat s tisoč tako, da bi značil stari tisočak novo valutno enoto. 100 kronski bankovec bi veljali za drobiž. Pozneje bi se izvršila še delitev z 10 tako da bi predstavljalo najmanjšo valutno enoto današnji desetstotokronski bankovec. 100 tisoč kron bi bilo potemtakem 10 novih valutnih enot.

g Koliko je v Nemčiji denarja? V Nemčiji je znašal obtok papirnatih mark 6. oktobra 73.450 bilijonov, dočim se je povišal do 22. oktobra na 480.000 bilijonov.

g Živinski sejmi. Okrajno glavarstvo v Celju razglašja: Ker se slinavka v okraju močno širi, se za nadalje zadržujejo živinski sejmi v celjskem političnem okraju. Prepovedano je zaradi tega tudi nadaljnje izdajanje živinskih potnih listov.

Vrednost denarja. V Curihu velja 100 dinarjev 6 švic. frankov 60 centov. Na zagrebški borzi velja 1 dolar 83—84 dinarjev, ena italijanska lira 3.75—3.80 dinarjev.

Tržne cene.

Žito. Pretekli teden so bile na novosadski produktni borzi sledeče cene: pšenica 325 Din, ječmen 265 Din, oves 220—225 Din, koruza 235 Din, beli fižol 540 Din, pšenična moka št. 0 527.50 Din, otrobi 130—135 Din. — Tendence nespremenjena. — Na zagrebški produktivni borzi so bile cene sledeče: pšenična moka št. 0 540 Din, pšenica 330 Din, koruza 250 Din, oves 250 Din.

Živina. Na zagrebškem sejmu 27. t. m. so bile nastopne cene za kg žive teže: voli bosanski I. 12—13.5, II. 9.5 do 11, III. 9.5—10, mlada živina 10—11, krave I. 9.5—10, II. 6.5—8, svinje I. vrste 27.5—28, teleta I. 22.5—27.5, II. 21.5 do 22.5. — Na Dunaju je veljal 29. t. m. kg žive teže v tisočih aK: voli 10—16, biki in krave 11—17.5, slaba živina 7.5 do 10.

Jajca. Na domačih tržiščih so se gibale pretekli teden cene za komad: v Vojvodini okrog 1.75 Din, v Sloveniji 1.85—1.90 Din (v Ljubljani na trgu dva dinarja), v Srbiji 1.70—1.80 Din, v Hrvatski in Slavoniji 1.80—1.85.

RAZNE.

r Koliko imamo v Severni Ameriki jugoslovanskih časopisov? Jugoslovani imamo v Severni Ameriki nič manj kot 46 časnikov in sicer 19 hrvatskih, 17 slovenskih in 10 srbskih, od katerih je 6 dnevnikov in sicer 1 hrvatski, 4 slovenski in 2 srbska. Od teh listov se dva tiskata deloma tudi v angleškem jeziku in sicer »Jugoslav Review« in »Srpska Straža«. Od obstoja listov v jugoslovanskih jezikih v Severni Ameriki je prenehalo izhajati 58 hrvatskih, 44 srbskih in samo 12 slovenskih listov, kar kaže, da so Slovenci tudi v Ameriki najbolj solidni. Predhodnik vseh teh listov je bila »Slavenska Sloga«, ki jo je pričel izdajati l. 1884 neki Draško v San Franciscu. Prvi hrvatski list je bil »Napredak«, ki ga je izdajal pokojni A. G. Skrivanič kakih 15 let in sicer od l. 1891 v Hobokenu, pozneje pa v Alleghenyu. Istega leta je bil osnovan prvi slovenski list »Amerikanski Slovenec« v Jolietu, Illinois, ki obstoji še danes in je z ozirom na to najstarejši jugoslovanski list v Zedinjenih državah. Od srbskih listov je bila prva »Sloga«, a za njo »Srbin Amerikanac«, za katere pa ni točnih podatkov, kdaj sta pričela izhajati, medtem ko je »Sloboda« pričela izhajati l. 1893 v San Franciscu in prenehala ob požaru tega mesta leta 1906.

r Smrtna kosa. Listi poročajo, da je neki švicarski inženjer iznašel strojno puško, ki je samo za tri do štiri funte težja od navadne vojaške puške, vendar pa deluje kot velika strojna puška. V minuti more oddati 450 strelcov. Novo iznajdbo so že preizkusili ter bodo nove puške že letos uvedli v švicarski vojski.

r Papež za revne Nemce. Kardinal Bertram, nadškof v Breslavi, in kardinal Schulte, nadškof v Kölnu, sta prejela od papeža vsak po 150.000 lir, da jih razdelita med revno prebivalstvo. Tudi škof v Münsteru, mons. Peggeburg je prejel v ta namen 50.000 lir.

r Z jadrnico okoli sveta. Francoski športnik Gerbault je te dni na svoji 9 m dolgi in 10 ton vode odrivajoči jadrnici došel v Newyork. Vožnja od Gibraltara do Newyorka je trajala 142 dni. V tem času je prestopil Gerbault tri silne viharje, katerih eden je trajal 20 dni. Viharji so mnoge naprave male jadrnice močno poškodovali, valovi so vdrli v notranjost in odnesli s krova mnogo opreme in pitno vodo. Gerbault je prestopil strašno žejo in lovil dežnico. Enkrat je bil dva dni nezavesten in jadrnica prepuščena sama sebi. S hrano so ga dvakrat preskrbeli veliki oceanski parniki, ki so pluli mimo njega. Kljub vsem naporom in nevarnostim je Gerbault očaran od lepote

svojega potovanja in hoče sedaj s svojo jadrnico nastopiti potovanje okoli sveta, ki bo trajalo približno tri leta.

r Zračna zveza Dunaj-Trst-Benetke. Listi poročajo, da se je ustanovila avstrijska zrakoplovna družba, ki bo v najkrajšem času uvedla zračni promet med Dunajem in ostalimi glavnimi mesti avstrijskih zveznih držav. Še pred Božičem namerava uvesti redno zvezo med Dunajem in Trstom. V načrtu je tudi zveza med Dunajem in Benetkami. Vozne cene bodo skoro enake onim I. razreda v D-vlakih.

r Reklama za volitve. Iz Newyorka poročajo, da namerava znani ameriški industrijalec Ford pokloniti ves dobiček, ki ga je imel pri številnih svojih podjetjih za časa svetovne vojne, Zedinjenim državam. Ta dobiček se računa okroglo na sedem milijonov dolarjev. Ta Fordov sklep je — naravno — izzval v vsej ameriški javnosti veliko senzacijo. Poučeni krogi zatrjujejo, da je Ford to svojo namero dobro preračunal. Ford namreč namerava kandidirati pri prihodnjih volitvah za predsednika Zedinjenih držav in se smatra to za njegov prvi agitacijski korak. Seveda v Evropi bomo menda še dolgo čakali, da se bodo našli tako radodarni kandidati.

r Razporeke v Rusiji. »Times« poročajo, da so boljševiški zakonski komisarji v Rusiji sedaj podaljšali razporečni rok od 1 do 6 mesecev. Doslej sta se mogla zakonca brez vseh zadržkov ločiti že po preteku 1 meseca, če sta se v tem času naveličala in spoznala, da ne spadata skupaj, sedaj pa se bosta smela ločiti komaj po 6 mesecih skupnega življenja, da komisarji ne bodo imeli toliko posla z razporečevanjem.

r Oborožena Evropa. Po najnovejši statistiki ima Francija 832.000 vojakov, Češkoslovaška 200.000, Poljska 350.000, Jugoslavija 176.000, Belgija 120.000, baltiške obmejne države 60.000 in Nemčija 100.000 vojakov. Od tisoč prebivalcev je pod orožjem: v Franciji 21, v Belgiji 16, v Estoniji 16, v Jugoslaviji 15, v Češkoslovaški 15, v Poljski 13, v Rumuniji 12, v Letski 12, v Litvi 4, v Nemčiji pa manj kot 2.

r Pasje meso v Nemčiji. »Bayerische Staatszeitung« javlja, da prodajajo v neki prodajalni živili v Monakovem pasje meso funt po 2 milijardi in razstopljeno pasjo mast funt 8 milijard.

r Izprememba koledarja v ruski cerkvi. Ruska cerkev pod vodstvom patriarha Tihona je sklenila uvesti s 14. oktobrom gregorijanski koledar v smislu sklepa carigradskega koncila.

LISTEK.

M. Hartman:

Gozdna vojna.

(Dalje.)

„Kam hitiš, bedasti Peter?“ ga je vprašala ukazujoče.

„Na zajutrek, zajutrek v samostanu!“ je odgovoril.

Luneta je planila nanj kakor divja mačka in pograbila za pismom. Ako ga iztrga bedastemu slu, bo ubežala s pismom, nori Peter pa bo brez zajutreka. Toda silen sunek s pestjo v prsa jo je zagnal v grmovje, kjer je obležala nezavestna.

IX.

Kako previdno so bili včasih zidani samostani! Vsak samostan je bil v onih burnih časih mala trdnjava, obdana od duhovnih in kamnitih zidov. Skoro vsak samostan je bil zidan v pravokotnem štirikotu, ki so ga tvorila na treh straneh stanovanjska poslopja, katerim je bila na četrtri strani priključena cerkev. Prostor, ki je na ta način nastal v notranjosti, je bil spremenjen v vrt, na katerega so zrla okna in oboki notranjih dolgih in mračnih hodnikov. Ta vrt je bil navadno zelenjadni vrt. Zunaj je samostan obdajal sadni vrt, ki so ga mejili visoki in močni zidovi. Ti zidovi so vodili na eni strani do vhoda v samostan, na drugi strani pa do cerkvenega pročelja, za katerega je stavbenik porabil največ okrasov. Pred samostanskimi vrati je bil še mal zidovjem obdan vrt, ki ga je bilo tudi mogoče zapreti v slučaju potrebe z močnimi vrati. Samo prostor pred cerkvenim pročeljem s širokimi in visokimi stopnicami je bil prost. Zunanji vrtni zid je navadno obdajala, dostikrat na dveh straneh, voda kake reke ali pa ribnika. Včasih je bil samostan postavljen tako, da je bila za njegovo zadnjo stranjo strmina, na kateri je stal kakor kak star grad, kar se pa ni navadno opazilo, ako se je gledalo nanj od spredaj na pročelje. Tako je bil v starih časih skoro vsak samostan trdnjava, ki sicer ne bi mogla vzdržati nobenega daljšega obleganja, ki pa je bila v slučaju potrebe vendar sposobna, da je zadržala sovražnika toliko časa, da je došla pomoč, ali pa da so se spravile na varno knjižice, važni papirji in razne dragocenosti.

Podobno je bil zidan tudi samostan v Oboršištu. Ni stal sicer ob reki, toda na desni strani je imel velik širok ribnik, v katerem so redili za mnogo številne postne dneve ribe.

Prispevajte v naše sklade!

Tudi ni stal na strmini, pač pa ob gozdu, ki se je končal zadaj tesno ob vrtni ograji. Cerkev pa je imela pročelje, okrašeno s kipi in s širokimi belimi stopnjicami, tako da je že od daleč vabila pobožne ljudi k vstopu. Pročelje cerkve je bilo tako na gosto okrašeno, da se je svetlikalo v jutranjem solncu kakor ogromna umetno izdelana zlata monštranca. Znotraj so donele orglje in je odmeval zvonček ministranta, zakaj očete kapucince niso motile pri vršitvi vsakdanjih pobožnosti zmešnjave, ki so vladale zunaj v svetu. — Krivoverni Ribničani so se umaknili celo uro daleč proti Občovu, v gozd pri Langlhoti, in samostanska cerkev je bila polna pobožnih kmetov.

Jutranja maša je bila končana, verniki so zapuščali cerkev, ženske in otroci so se prekrizovali pri vratih in šli zaničljivo mimo ciganke, ki je slonela zunaj na stopnjicah. Bila je Luneta.

Luneta je opravila svoj posel pri ribniških helvitih ter je potem odšla, sledeč svojemu zvitemu nagonu, k samostanu, da bi videla, ali bi ne mogla tu na kak način koristiti Petru Burešu in njegovim zaveznikom helvitom, zakaj Peter Bureš ji je naročil, naj stori, kar smatra za dobro, in naj tudi nekoliko vohuni. In ležala je sedaj na cerkvenih stopnjicah utrujena od ponočne hoje in boja z vaškim norcem Petrom, vendar pa je pri tem zasledovala pazno vse dogodke v bližini in čakala trenutka, ki bi ga mogla izrabiti v svoje namene. Od ljudi je zvedela, da ima največji ugled v samostanu pater Kvirin, ki je radi visoke starosti superijorja vodil tudi samostanske posle. Zato je nameravala približati se mu na kak način, da bi mogoče zvedela od njega, kaj sodijo v samostanu o uporih kmetov.

Medtem so že zadnji verniki zapustili cerkev. Luneta je še vedno slonela na cerkvenih stopnjicah, ko je začula, da prihaja po sredi cerkve pater Kvirin, ki je malo prej končal službo božjo. Bil je zamišljen in niti opazil ni ciganke, ko je prišel na stopnjice, tako da je stopil na njeno iztegnjeno roko. Luneta se je delala, kakor da bi spala. Pater Kvirin je skočil prestrašen za korak nazaj. Ciganka je zaspano in začudeno odprla oči, potem pa skočila kvišku ter pogledala smehljaje patra.

Pater Kvirin jo je pa kratkem odmoru vprašal z trdim glasom:

„Kdo si?“

„Uboga ciganka, kakor vidite, prečistiti oči!“

„In se potikaš po svetu sama, brez matere in bratov?“

„Popolnoma sama, brez matere in bratov.“

„Kako se upaš nesrečna poganka, vleči se tako nespoštljivo pred sveti prostor?“

„Nesrečna poganka? Častiti oče, jaz sem prav dobra kristjanka.“

„Ali si krščena?“

„Vsekakor, in sicer v debrecinski pusti na Ogrskem, kjer so očetje jezuitje izpreobračali na povelje cesarice nesrečne poganske cigane.“

„Pri vas nesrečnih ciganih je dostikrat tudi moč svetega krsta brez uspeha in ti se mi zdiš prav slaba kristjanka, ker ležiš pred cerkvijo, namesto da bi šla vanjo.“

„Vprašajte me častiti oče, ali ne znam morebiti očenaša in češčene-“

Kupijo se

brzjavni drogi, bukov in hrastov les z navedbo cene in mere. Ponudbe na upravo lista.

Kupim

vsako množino trainov in vseh vrst rezanega in okroglega lesa. — Ponudbe z »noto«, obveznimi cenami in dobavnim časom pod »Prodaj« na upravo »Ljudskega tednika«.

marije ter katehizma do pičice na pamet. Če ni to res, ne bom do Velike noči ukradla nobene kokoši več. In vem tudi veliko več. Vem, da so napadli samostan krivoverci Ribničani in da se pripravljajo na nov napad.“

„Tako, kaj veš? Povej mi takoj!“

„Ne morem tu, častiti oče. Lahko bi me kdo videl in sumil, da vam izdajam skrivnosti, ki jih vemo sami mi vedno potujoči cigani.“

„Torej pojdi z menoj v samostan!“

Pater Kvirin je odpeljal ciganko k samostanskim vratom, ki jih je odprl stari vratar pater Prokop, ki je ves začuden vzkliknil, ko je zagledal pred seboj patra Kvirina v spremstvu ciganke.

„Kaj pa ta hoče?“

„Novice prinaša in morebiti bo tudi kaj za vašo kroniko,“ je odvrnil pater Kvirin.

(Dalje prihodnjič.)

Izdaja konzoreij »Ljudskega tednika«. — Odgovorni urednik Fr. Jereb. — Tisk J. Blasnika nasl. v Ljubljani.

Nov pisalni stroj

znamke »UNDERWOOD« se prodaja. Naslov pove uprava lista.

Ivan Mastnak

trgovina s manufakturo in konfekcijo
Celje, Kralja Petra cesta 15

Priporoča cenjenim odjemalcem svojo zalogo češkega in angleškega blaga, debelo sukno za površnike, vsakovrstno sukno za moške in ženske obleke, barhand, cefir, belo platno. Vse krojaške potrebščine. — Velika zaloga gotovih površnikov (Raglan), Schliefer, Stutzer, gumljeve plašče, lepe moderne oblike za gospode in dečke po zelo nizkih cenah.

EKSPORT

„JUGOEKSIM“

IMPORT

trgovska družba

Vekoslav Pelc in drugovi v Ljubljani, Vegova ulica 8

Trgovina s specerijskim, kolonijalnim, materijalnim blagom, deželnimi in poljskimi pridelki ter izdelki, mlevskimi izdelki lesom in lesnimi izdelki ter manufakturo na debelo.